

فقه پیاده‌روی

حبيب الله عبدالواحد الساعدي^۱

ترجمه: محمود مهدی پور

چکیده

پیاده‌روی زیارت اربعین که همه‌ساله با حضور میلیونی زائران سیدالشهدا علیه السلام برگزار می‌شود ریشه در زیارت پیاده جابرین عبدالله انصاری رضی الله عنه صحابی گران‌قدر پیامبر صلی الله علیه و آله دارد که نخستین بار پیاده از مدینه رهسپار کربلا شد و در اربعین شهیدان کربلا به تربت پاک حسینی رسید. این مراسم باشکوه که نماد عشق شیعیان به امامان معصوم علیهم السلام است، همواره موجب شور و افتخار دوستداران اهل بیت علیهم السلام و دشمنی و کینه مخالفان بوده است.

یکی از ابعاد بی‌شمار این سنت معنوی، بعد فقهی آن است که این مقاله در سه بخش به آن پرداخته است. در بخش نخست، با نقل روایاتی درباره زیارت پیاده معصومان علیهم السلام به‌ویژه امام حسین علیه السلام و ویژگی‌های سنت پیاده‌روی در اربعین و پنج دلیل برای آن را بیان کرده، در بخش دوم پس از بیان اشکالات و شبهات مخالفان تشیع درباره این سنت مقدس، به آنها پاسخ گفته و در بخش پایانی، آداب و اخلاق شایسته زیارت پیاده سیدالشهدا علیه السلام و پاداش آن را بر اساس روایات اهل بیت علیهم السلام بیان کرده است.

واژگان کلیدی: پیاده‌روی، زیارت اربعین، امام حسین علیه السلام جابرین عبدالله انصاری رضی الله عنه بعد فقهی.

بخش اول: روایات زیارت پیاده

پیاده‌روی زیارت اربعین در هر سال با حضور میلیونی زائران از اقصی نقاط عالم، یکی از شاخص‌ترین نمادهای عشق و پیوند قلبی مردم با اهل بیت نبوی علیهم‌السلام است. این راه‌پیمایی باشکوه، نمایش دهنده پیروزی حق بر باطل در طول تاریخ و تاقیامت است. این سنت معنوی باشکوه که هر سال تکرار می‌شود، مخالفان را متحیر کرده، در دل طرفداران آن حضرت شمع و افتخار فراوان می‌آفریند.

برخی مخالفان از راه‌های گوناگون می‌کوشند تا مراسم عظیم پیاده‌روی زیارت اربعین را که چون خاری در چشم ظالمان است، با تبلیغات منفی و اوهام و شبهات مغرضانه کم‌رنگ جلوه دهند. هر سال بهانه‌جویان و تردیدافکنان، با نیرنگ‌های نوین و اشکالات بی‌اساس شبهاتی که جز گمراه کردن عده‌ای اندک نتیجه‌ای ندارد، پخش می‌کنند. اما به هر حال، پاسخ‌گویی به شبه‌افکنان ضرورت دارد. این مقاله برای استحباب و عظمت ثواب حاضران در پیاده‌روی، با دلیل قاطع سنت نبوی گردآوری شده و به پاسخ‌گویی به شبهات مغرضان و ردّ و نقد آن پرداخته است. در پایان نیز برخی از آداب زیارت امام را که شایسته است زائران خود را بدان بیاریند و برخی ثواب‌های زیارت را برشمرده است.

پیش از ورود به بحث اصلی، شایسته است به چند نکته مهم توجه کنیم:

۱. زیارت با پای پیاده، از دیدگاه تاریخی، ریشه در زیارت جابر بن عبدالله انصاری رضی‌الله‌تعالی‌عنه

صحابی جلیل‌القدر رسول اعظم دارد. او برای اولین بار با پای پیاده از مدینه به کربلا آمد و به زیارت امام حسین علیه السلام توفیق یافت.^۱ پس این سنت مقدس پیاده‌روی برای زیارت امام حسین علیه السلام از روزگار امامان علیهم السلام وجود داشته است و ائمه علیهم السلام می‌فرمودند: هر کس پیاده به زیارت امام حسین علیه السلام برود، پاداشی چنین، و هر کس سواره برود، پاداشی چنان خواهد داشت.

مردم عراق از گذشته‌های دور، پیاده به زیارت حرم ائمه علیهم السلام می‌رفتند و این سنت تا امروز ادامه داشته و بارزترین پیاده‌روی‌ها، پیاده‌روی اربعین حسینی است. نظام بعثی عراق در دوره حکومتش مانع پیاده‌روی اربعین شد؛ ولی مردم این سنت را مخفیانه ادامه دادند.

ویژگی‌های سنت پیاده‌روی در اربعین

گرچه زیارت پیاده حضرت سیدالشهدا علیه السلام اختصاص به اربعین ندارد و همیشه مستحب است، اما سنت پیاده‌روی در زیارت اربعین ویژگی‌هایی دارد؛ که دو مورد مهم آن از این قرار است:

۱. اولین زائر زیارت امام، با پای پیاده به زیارت موفق شد. مردم به صحابی جلیل‌القدر جابر بن عبدالله انصاری اقتدا می‌کنند و از سوی دیگر در حدیث شریف امام حسن عسکری علیه السلام زیارت اربعین از نشانه‌های مؤمن شمرده است. امام می‌فرماید:

«عَلَامَاتُ الْمُؤْمِنِ خَمْسٌ صَلَاةُ الْخَمْسِينَ وَ زِيَارَةُ الْأَرْبَعِينَ وَ التَّخْتُمُ فِي الْيَمِينِ وَ تَغْفِيرُ الْجَبِينِ وَ الْجَهْرُ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»^۲ علامت مؤمن پنج چیز است: ۵۱ رکعت نماز واجب و

برخی مخالفان از راه‌های گوناگون می‌کوشند تا مراسم عظیم پیاده‌روی زیارت اربعین را که چون خاری در چشم ظالمان است، با تبلیغات منفی و اوهام و شبهات مغرضانه کم‌رنگ جلوه دهند.

مستحب؛ زیارت اربعین؛ انگشتر به دست راست کردن؛ پیشانی بر خاک سودن (مهر) و بلند گفتن بسم الله الرحمن الرحيم.

۲. در اربعین، اهل بیت امام علیهم السلام پس از تحمل رنج‌ها و آزار فراوان از شام به کربلا بازگشتند. شیعیان در تأسی به اهل بیت علیهم السلام در این روز پیاده به زیارت مشرف می‌شوند. در شریعت اسلامی، مستحب بودن پیاده‌روی با پای برهنه یا بدون آن در چند مورد وارد شده است.

۱. استحباب پیاده‌روی به سوی مساجد؛^۴

۲. استحباب پیاده‌روی در تشییع جنازه؛^۵

۳. استحباب پیاده‌روی امام هنگام رفتن به مصلا در نماز عید؛^۶

۴. استحباب پیاده‌روی برای حج و عمره؛^۷

۵. استحباب پیاده رفتن به رمی جمرات؛^۸

۶. استحباب پیاده رفتن به زیارت مؤمن.^۹

بنابراین، پیاده‌روی در فرهنگ فقه نیز ناشناخته نیست و نظایری دارد که یکی از آنها پیاده‌روی برای زیارت قبور ائمه علیهم السلام است و ما در ادامه، ادله استحباب آن را در زیارت امام حسین و دیگر ائمه علیهم السلام بیان می‌کنیم و یادآور می‌شویم که ثواب آن، از زیارت در حال سواره بیشتر است؛ بلکه خواهیم دید برخی روایات تصریح می‌کنند که با پای برهنه استحباب دارد و استحباب پیاده‌روی، ویژه روز اربعین نیست و در بقیه مناسبت‌ها و ایام سال نیز جریان دارد.

دلیل اول: روایات ثواب زیارت با پای پیاده

ابتدا احادیث استحباب پیاده‌روی برای زیارت امام حسین علیه السلام را مرور می‌کنیم و سپس به روایات استحباب زیارت پیاده دیگر امامان علیهم السلام می‌پردازیم.

روایات استحباب پیاده‌روی در زیارت امام حسین علیه السلام

۱. محمد بن الحسن باسناده (وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۳۹)؛

۲. و عن ایبه عن سعد (همان، ص ۴۴۰)؛

۳. و عن علی بن الحسین بن بابویه (همان)؛

۴. و عن ایبه، عن الحسین بن الحسن بن ابان (همان، ص ۴۴۱)؛

۵. و فی روایة اخرى (کامل الزیارات، ص ۲۵۶)؛
۶. (وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۴۱)؛
۷. و عن محمد بن جعفر الزرار (کامل الزیارات، ص ۲۵۷)؛
۸. عن جعفر بن محمد، انه سئل عن الزائر لقبر الحسين عليه السلام (وسائل، ج ۱۴، ص ۴۸۵).
- فراوانی این احادیث و راویان متعدد آنها ما را از بحث در مورد سند آنها بی‌نیاز می‌کند؛ زیرا سبب اطمینان به صدور روایات می‌شود و پاداش‌های زیر را برای زائر پیاده برشمرده است:
۱. در هر گام، برای او حسنه‌ای مکتوب می‌شود و سیئه‌ای از او محو می‌گردد و درجه‌ای به او داده می‌شود.
  ۲. در هر گام، هزار حسنه دارد. هزار سیئه از او برطرف می‌گردد و هزار درجه به او می‌بخشند.
  ۳. در هر قدمش ثواب حج مقبول با آداب آن دارد.
  ۴. در هر گام، از ثواب آزاد کردن یک بنده از فرزندان اسماعیل عليه السلام بهره‌مند می‌شود.
- سنت ارزشمندی که این اندازه ثواب دارد، بدون شک از مستحبات مؤکد است.

روایات استحباب زیارت دیگر معصومین عليهم السلام با پای پیاده

۱. روایتی از امام صادق عليه السلام درباره زیارت امیرالمؤمنین عليه السلام وارد شده است که می‌فرماید: «مَنْ زَارَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَاشِيًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَجَّةً وَ عُمْرَةً فَإِنْ رَجَعَ مَاشِيًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَجَّتَيْنِ وَ عُمْرَتَيْنِ»^{۱۰}.
- مفهوم حدیث شریف «أفضل الاعمال أحمرها» این است که وقتی کاری عبادت باشد، هر چه سخت‌تر و بارنج بیشتر انجام شود، ارزش و فضیلت بیشتری خواهد داشت.

۲. حدیث دیگر در این موضوع، سخنی است که مرحوم شیخ صدوق رحمته الله در کتاب شریف «ثواب الاعمال» و مشهدی آن را در کتاب «المزار» آورده و سند آن در هر دو مورد صحیح است. متن حدیث چنین است:

«قُلْتُ لِلرَّضَا: مَا لِمَنْ أَتَى قَبْرَ أَحَدٍ مِنَ الْأَئِمَّةِ، قَالَ: لَهُ مِثْلُ مَا لِمَنْ أَتَى قَبْرَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ. قُلْتُ: مَا لِمَنْ أَتَى قَبْرَ أَبِي الْحَسَنِ؟ قَالَ: مِثْلُ مَا لِمَنْ أَتَى قَبْرَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ».^{۱۱}

این دو حدیث، دیگر ائمه را به طور عموم شامل می‌شود و پاداش‌های موعود برای زیارت ابا عبدالله رحمته الله را برای زائران دیگر امامان تأیید می‌کند. ثواب‌های موعود چه برای سوارگان و چه پیادگان برای زائران معصومین رحمته الله تضمین شده است.

دلیل دوم: روایات استحباب پیاده‌روی

روایتی از نبی اکرم صلی الله علیه و آله رسیده که می‌فرماید: «أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ أَحْمَزُهَا».^{۱۲} این روایت، صحیح بلکه از احادیث مستفیضه است؛ به طوری که شهید ثانی در شرح رساله نفلیه بر آن تصریح کرده^{۱۳} و علامه مجلسی آن را معروف بین عامه و خاصه دانسته است.^{۱۴} مفهوم حدیث شریف «أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ أَحْمَزُهَا» این است که وقتی کاری عبادت باشد، هر چه سخت‌تر و با رنج بیشتر انجام شود، ارزش و فضیلت بیشتری خواهد داشت. زیارت امام حسین رحمته الله اگر واجب نباشد، مستحب است. بنابراین هر چه با رنج و مشقت بیشتر توأم باشد و مسافت بیشتری طی شود و اوضاع امنیتی خطرناک‌تر باشد، اجر و پاداش بیشتری خواهد داشت.

دلیل سوم: حدیث شریف نبوی

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره استحباب پیاده به زیارت رفتن فرموده‌اند: «مَنْ أَغْبَرَتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَرَّمَهَا عَلَى النَّارِ».^{۱۵}

محقق اردبیلی فرموده است:

بدین حدیث شریف نبوی می‌توان برای چند نمونه پیاده‌رفتن و پیاده‌روی استدلال کرد؛ از جمله پیاده‌روی در حرم، پیاده بودن در نماز میت؛ بلکه در عموم عبادات و پیاده‌روی در زیارت امام حسین رحمته الله و غیر آن.^{۱۶}

دلیل چهارم: اظهار بندگی و تعظیم شعائر

چهارمین دلیل مستحب بودن پیاده روی این است که نوعی اظهار خضوع و بندگی و تعظیم شعائر است. پیاده رفتن به زیارت امامان دو بُعد دارد: هم زیارت امام شهیدان است و هم فروتنی و اظهار تذلل برای خداست؛ به ویژه اگر پابرهنه انجام شود. در برخی احکام نیز شواهدی از این امر وجود دارد؛ از جمله:

۱. نماز با کفش جایز نیست؛ زیرا با خضوع و احترام منافات دارد.

۲. آیه شریفه: ﴿فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طَوًى﴾ گواه است که پابرهنه رفتن به عبادتگاه و مکان‌های مقدس، خاکساری و خضوع بیشتری را می‌رساند.

۳. استحباب پیاده رفتن برای نماز عید، پیاده رفتن به مسجد و استحباب پیاده طواف کردن، با اعلام بندگی مناسبت بیشتری دارد.

۴. تعظیم و تکریم شعائر الهی، همان‌طور که در حج و عمره در سعی صفا و مروه، در رمی جمرات و در زیارت مؤمن تکریم و بزرگداشت شعائر الهی است و شاید بتوان گفت تکریم میت و ملائکه همراه اوست.

بنابراین، پیاده روی در زیارت امامان علیهم‌السلام در حقیقت انجام سه عبادت است: ۱. خضوع و تذلل برای خداوند؛ ۲. زیارت پیشوایان؛ ۳. بزرگداشت شعائر الهی. بنابراین پیاده روی اجری مضاعف برای زائران دارد.

◆ پیاده رفتن به زیارت امامان دو بُعد دارد: هم زیارت امام شهیدان است و هم فروتنی و اظهار تذلل برای خداست؛ به ویژه اگر پابرهنه انجام شود.

◆ پیاده رفتن برای دیدار مؤمن، مستحب است و کسی که چنین کند، در هر گام رفت و برگشت، اجر آزادسازی صد بنده را خواهد داشت.

دلیل پنجم: پیاده‌روی در زیارت مؤمن

پیاده رفتن برای دیدار مؤمن، مستحب است و کسی که چنین کند، در هر گام رفت و برگشت، اجر آزادسازی صد بنده را خواهد داشت. روایات در این زمینه بسیار است؛ از جمله رسول اعظم ﷺ فرموده‌اند:

«مَنْ مَشَى زَائِرًا لِأَخِيهِ فَلَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ عَتَقَ مِائَةَ أَلْفِ رَقَبَةٍ وَ يُرْفَعُ لَهُ مِائَةُ أَلْفِ دَرَجَةٍ وَ يُمَحَى عَنْهُ مِائَةُ أَلْفِ سَيِّئَةٍ».^{۱۷}

وقتی پیاده به زیارت مؤمن رفتن، چنین ثوابی دارد، پیاده‌روی برای زیارت امامان معصوم علیهم‌السلام که در صدر مؤمنان و حجج الهی در زمین هستند، به طریق اول مستحب و مندوب است.

البته ممکن است برخی خیال کنند که این پاداش فقط به زمان حیات ائمه علیهم‌السلام اختصاص دارد و شامل زیارت ایشان پس از مرگ نمی‌شود. پاسخ این است که ائمه علیهم‌السلام مشمول آیه شریفه: ﴿وَلَا تَحْسِبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ هُمْ سَيِّئُونَ﴾^{۱۸} و در زیارت اربعین نیز می‌خوانیم: «أَشْهَدُ أَنَّكَ تَسْمَعُ الْكَلَامَ وَ تَرَدُّ الْجَوَابَ».

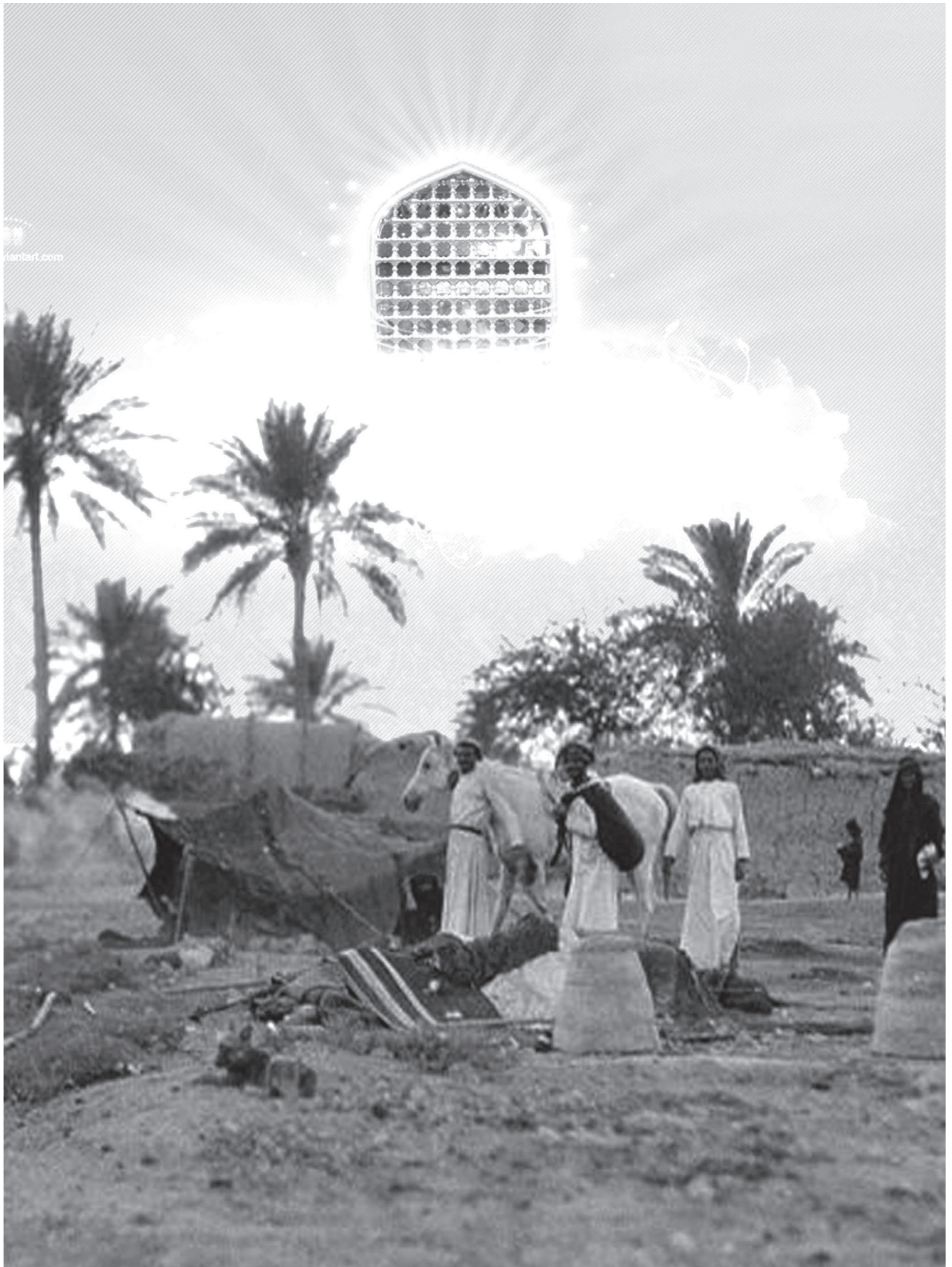
بخش دوم: اشکالات بر پیاده‌روی و پاسخ آن

برخی عوام و مخالفان تشیع، اشکالات و شبهاتی را درباره این سنت مقدس مطرح کرده‌اند و گاهی این سخنان باطل و امواج تبلیغاتی بر برخی مردم اثر می‌گذارد. در این جا به برخی از این شبهات با دلیل روشن پاسخ می‌گوییم.

اشکال اول: اضرار به خود

می‌گویند فرضاً پیاده‌روی مستحب و مأجور باشد؛ در صورتی که ضرر و زیان نداشته باشد و هنگامی که سبب ضرر و زیان شود، نه تنها واجب نیست، بلکه حرام است. مثلاً زیارت امام حسین علیه‌السلام امروز چه بسا سبب ورم پاها و بیماری‌های درازمدت می‌شود و اضرار به خود و بیمار کردن خود جایز نیست.

پاسخ

ضرر بر دو گونه است: ۱. ضرری که موجب مرگ و قطع عضو و امثال آن شود؛ ۲. ضرری که تا این حد نیست، گرچه اندکی سختی و رنج داشته باشد. پیاده روی زیارت حضرت بر فرض که با ضرر اندکی همراه باشد، منافع فراوان به همراه دارد و عامل نشاط و تحرک و طراوت انسان می شود؛ به ویژه که امروزه به علت عادت به استفاده از وسایل حمل و نقل، انسان بیشتر نیاز به این گونه فعالیت ها دارد. در استفتائی از آیات عظام خوئی و تبریزی همین موضوع پرسیده شده که چنین پاسخ داده اند: امور مستحبی اگر مستلزم ضرر باشد، آیا جایز است؟ مثلاً پیاده رفتن برای زیارت امام حسین علیه السلام سبب تورم پاها یا بیماری طولانی مثلاً یک ماهه شود. آیا در این حالت جایز است؟ - آیت الله خوئی: مادام که ضرر در حدی نیست که احتمال هلاک جان باشد، اشکال ندارد. - آیت الله شیخ جواد تبریزی: تا وقتی ضرر این کار در حد هلاکت یا جنایت بر نفس نباشد، اشکال ندارد.^{۱۹}

اشکال دوم: آزرده خود

گفته اند پیاده روی نوعی خود آزاری و به رنج افکندن خود است؛ بنابراین عقلاً قبیح است و از آن جا که حکم عقل و شرع یکی است، پیاده روی مشروع شمرده نمی شود.

پاسخ

حکم عقل در مواردی است که منجر به ایذای نفس باشد و غرض عقلایی در کار نباشد؛ مثلاً وارد آوردن جراحی در بدن، بدون دلیل. ولی اگر هدف عقلایی مهمی در کار باشد، عقل، حکم به قبح کار به طور مطلق ندارد. عقلاً نیز رنج ها و مشقات را برای دستیابی به اهداف خود تحمل می کنند. پیاده روی زیارت حسینی گرچه با قدری سختی و رنج همراه است، ولی خیر دنیا و آخرت در آن نهفته است و رنجی اندک در برابر پاداشی بزرگ است.

اشکال سوم: اختلاط زن و مرد

برخی با تکیه بر مسئله اختلاط زن و مرد گفته اند: چون زیارت امام حسین علیه السلام و مخصوصاً پیاده روی، توأم با اختلاط زن و مرد است، کاری حرام می باشد و حداقل، ترک پیاده روی، اولی و زیارت سواره، افضل است.

پاسخ

اولاً: این گونه اختلاط حرام نیست و کسی از فقها، فتوا به حرمت این گونه اختلاط نداده است. اختلاطی که از ازدحام ناشی می‌شود، مثل اختلاط در حج، نماز جمعه، نماز عیدین و پیاده‌روی برای زیارت امام حسین علیه السلام و ازدحام داخل حرم شریف، خودبه‌خود حرام نیست؛ بلکه فقها به طور عام فتوا به کراهت داده‌اند. نوعی از اختلاط هم به معنای معاشرت و ارتباط نزدیک زنان با مردان بیگانه است که معمولاً در مدارس و ادارات دولتی و بیمارستان‌ها و امثال آن فراوان و مدام اتفاق می‌افتد. بنابراین اگر در زیارت پیادگان اختلاطی باشد، از نوع اول است که حرام نیست.

ثانیاً: بر فرض که اختلاط از نوع دوم، از برخی اشخاص کم‌اراده و ضعیف‌النفس پدید آید؛ این سبب ترک سنت دینی نمی‌شود؛ و گرنه اکثر واجبات عبادت که در آن نوعی آمیختگی دو جنس وجود دارد، مثل حج و نماز جمعه و نماز عیدین و نماز میت و غیر آن باید تعطیل شود. از زراره نقل شده است:

امام باقر علیه السلام در تشییع جنازه مردی از قریش حضور داشتند و من و عطا هم بودیم. زنی فریادی زد، عطا گفت: یا ساکت شو یا من برمی‌گردم. زن سکوت نکرد و عطا باز گشت.

من به امام عرض کردم که عطا باز گشت. حضرت فرمود: چرا؟ سخن او را یادآور شدم. حضرت فرمود: «به راه ادامه بده. ما اگر همراه با حق، منکری دیدیم، نباید حق را رها کنیم؛ و گرنه حق مسلمانی را ادا نخواهیم کرد.» وقتی امام بر جنازه نماز خواند، خویشان میت گفتند: شما توان ندارید؛ باز گردید؛ خداوند شما را اجر دهد. اما حضرت از ناتمام گذاشتن مراسم تشییع خودداری کرد و بازنگشت.^{۲۰}

◆ پیاده‌روی زیارت حضرت بر فرض که با ضرر اندکی همراه باشد، منافع فراوان به همراه دارد و عامل نشاط و تحرک و طراوت انسان می‌شود؛ به‌ویژه که امروزه به علت عادت به استفاده از وسایل حمل و نقل، انسان بیشتر نیاز به این‌گونه فعالیت‌ها دارد.

اشکال چهارم: هزینه‌های مالی زیاد پیاده‌روی و نیاز فقرا

روشن است که برای پشتیبانی از انبوه زائران پیاده، خدمات و امکانات بسیاری مثل: آب و غذا و امکانات رفاهی در مسیر و لوازم پزشکی برای درمان لازم دارند. لذا عاشقان اهل بیت علیهم‌السلام در مسیر از زائران استقبال می‌کنند و به نصب چادر و خدمت‌رسانی به آنان می‌پردازند. آمارها حاکی است که در سال ۱۴۳۴ قمری، شش هزار موبک برای پذیرایی از زائران برپا شد. اگر مبلغ هزینه هر موبک را حدود ۸ میلیون دینار در طول زیارت اربعین در نظر بگیریم، مبلغی در حدود ۴۸ میلیارد دینار هزینه شده است. این اموال فراوان در حالی هزینه می‌شود که برخی مردم به نام شب محتاجند و برخی نیاز به دارو و دکتر دارند. حال اگر زائران پیاده حرکت نکنند، خودشان امکان تأمین لوازم خویش را دارند و زیارت به صورت سواره، مانع از اسراف و تبذیر نیز هست!

پاسخ

پرداخت هزینه‌ها دو نوع است: گاه واجب است و گاهی مستحب. انفاق واجب، مثل پرداخت هزینه افراد تحت تکفل و زکات و خمس و کفّارات و آنچه به دلیل نذر در مورد خاص داده می‌شود. اما انفاق مستحبی، مثل صدقه و تبرّعات و اوقاف و آنچه فی سبیل الله هزینه می‌گردد.

در مورد انفاق‌های واجب که برای تأمین نیاز فقرا و ایتم سادات و غیر آنان واجب است، مؤسسات دینی، دولتی و مردمی باید به گردآوری و هزینه کردن زکات و خمس و کفّارات مالی در جای آن اقدام کنند و حق ندارند آن را در غیر از موارد تعیین شده، حتی در شعائر حسینی هزینه کنند. اما نذورات و انفاق‌های مستحب با انواع گوناگون آن، تابع نیت نذرکنندگان و هزینه‌کنندگان است. به هر نیتی که نذر کرده‌اند، باید طبق آن هزینه شود و انفاق‌های داوطلبانه هم به اختیار خود اشخاص است که صرف چه کاری کنند. اموالی که در مسیر اربعین و زیارت امام حسین علیه‌السلام هزینه می‌شود، مانند نذورات برای شعائر حسینی و انفاقات داوطلبانه و صدقات و تبرّعات و اوقاف خاص این مراسم است و کسی حق ندارد نذورات این راه را صرف کار دیگری کند یا مردم را به هزینه کردن اموال خود در کاری دیگر مجبور نماید.

بخش سوم: آداب پیاده‌روی زیارت

در این بخش، آداب و اخلاق شایسته پیاده‌روی در زیارت سیدالشهدا علیه السلام را بر اساس آنچه از روایات اهل بیت علیهم السلام رسیده، بیان می‌کنیم.

۱. شایسته است که زائر، امام را به خوبی بشناسد؛ زیرا میزان پاداش به میزان معرفت بستگی دارد، و شاید تفاوت پاداش زائران که در روایات گاهی در هر گام یک حسنه و گاهی هزار حسنه بیان شده، به همین میزان شناخت امام و درجات معرفت زائران بستگی دارد. پس شایسته است که زائر در طول پیاده‌روی، به شناخت بهتر شخصیت و اخلاق حسینی پردازد و تلاش کند تا سبک زندگی حضرت را در زندگی خویش پیاده کند.

۲. زائر غسل کند و جامه‌های پاکیزه بپوشد و با وقار و آرامش حرکت کند و اقدامی ناهماهنگ با آن نداشته باشد. در طول راه، نظافت را رعایت کند؛ زیرا ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾^{۲۱} و زائر امام باید الگوی نظم و پاکیزگی باشد.

۳. اقدامات تخریبی و منافی آبرو و عزت پیروان اهل بیت انجام ندهد؛ مثلاً سبک شمردن نماز و رعایت نکردن حجاب، در شأن زائر نیست و لازم است دل و زبان و چشم و گوش را از حرام بازدارد؛ زیرا خداوند عزوجل فرموده است: ﴿إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾^{۲۲} در حدیث صحیح از هشام بن حکم آمده است: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود:

«إِيَّاكُمْ أَنْ تَعْمَلُوا عَمَلًا يَغَيِّرُونَا بِهِ فَإِنَّ وَلَدَ السَّنَاءِ يَغَيِّرُ وَالِدَهُ»

عاشقان اهل بیت علیهم السلام در مسیر از زائران استقبال می‌کنند و به نصب چادر و خدمت‌رسانی به آنان می‌پردازند. آمارها حاکی است که در سال ۱۴۳۴ قمری، شش‌هزار موکب برای پذیرایی از زائران برپا شد.

بِعَمَلِهِ كُونُوا لِمَنْ انْقَطَعْتُمْ إِلَيْهِ زِينًا وَلَا تَكُونُوا عَلَيْهِ شَيْئًا... وَلَا يَسْبِقُونَكُمْ إِلَى شَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ فَانْتُمْ أَوْلَىٰ بِهِ مِنْهُمْ»^{۲۳} مبدا کاری کنید که ننگن ما محسوب شود؛ فرزند بد، پدرش را بدنام می‌کند. به گونه‌ای باشید که زینت ما به شمار آید و مایه عیب و عار ما نشود. دیگران در کاری از اعمال خیر سبقت نگیرند. شما شایسته است که در خیر پیشگام باشید.

۴. شایسته است که زائر در حال پیاده‌روی، خدمت‌رسانی و کار نیک داشته باشد؛ با بزرگسالان و کودکان مهربانی کند؛ به نیازمندان کمک نماید؛ غم‌زدگان را یاری کند و به اخلاق نیکو متصف باشد و طبق آیه شریفه ﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾^{۲۴} با همه به خوبی سخن بگویید و اخلاق اهل بیت (علیهم‌السلام) را در زندگی پیاده کند و مبلّغ آن باشد؛ زیرا کارهای نیک، مذهب را بیشتر تبلیغ می‌کند؛ لذا از سلیمان بن مهران نقل شده است که می‌گوید:

نزد امام صادق (علیه‌السلام) رفتم و گروهی از شیعیان نزد آن حضرت بودند. شنیدم که فرمود: «مَعَاشِرَ الشَّيْعَةِ كُونُوا لَنَا زِينًا وَلَا تَكُونُوا عَلَيْنَا شَيْئًا، قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَ احْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ وَ كُفُوها عَنِ الْفُضُولِ وَ قَبِيحِ الْقَوْلِ»^{۲۵} ای گروه شیعه! زیور ما باشید و نه مایه عیب ما؛ با مردم به خوبی سخن بگویید و زبانتان را از گفتار زائد و زشت نگه دارید.

۵. در حال حرکت از خوردن و آشامیدن پرهیزد و مناسب است که اندکی استراحت کند و بنشیند و غذا بخورد؛ مگر در حال ناچاری. در پیاده‌روی با سرعت حرکت نکند؛ زیرا وقار و آرامش را می‌برد و دویدن، نور مؤمن را خاموش می‌کند.

امام صادق (علیه‌السلام) فرمود: «در حال پیاده رفتن غذا نخور، مگر آن که مجبور شوی».^{۲۶} و از امام کاظم (علیه‌السلام) نقل شده است: «با شتاب راه رفتن، فروغ مؤمن را می‌برد و شتابزده حرکت کردن، عامل از بین رفتن نور مؤمن است».^{۲۷}

۶. از برخی آیات قرآن، مانند آیات ۱۸ و ۱۹ لقمان، ۶۳ فرقان و ۲۲ ملک، نکاتی در زمینه روش پیاده‌روی و حرکت استفاده می‌شود که عمده آن، میانه‌روی در حرکت و متواضعانه و همراه با سکینه و فروتنی و حرکت با هوشیاری و به راه مستقیم است.

پاداش زائران پیاده امام (علیه‌السلام)

پاداش زیارت پیاده امام شهیدان بسیار فراوان است و ما به بهترین آنها، از آغاز آمادگی برای سفر تا بازگشت به خانه می‌پردازیم.

۱. نوید آسمانیان هنگام آمادگی برای زیارت

امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی یکی از شما لوازم سفر را آماده می کند و برای زیارت آماده می شود، آسمانیان به هم نوید رسیدن زائر را می دهند.»^{۲۸}

۲. درود ملائکه و بدرقه و همراهی فرشتگان

امام صادق علیه السلام فرمودند: «وقتی زائر از منزل بیرون می آید، خداوند چهار هزار فرشته را مأمور سلام و درود بر او می کند تا به دیدار قبر امام حسین علیه السلام شرفیاب شود.»^{۲۹}
و در حدیث دیگر فرموده است: «وقتی از خانه به قصد زیارت امام حسین علیه السلام بیرون می آید، هفتصد فرشته از بالای سر و زیر پا و سمت راست و چپ و پیش رو و پشت سر (شش جهت) او را همراهی می کنند، تا به جایگاه امن خویش باز گردد.»^{۳۰}

۳. هر گام پیاده روی، یک حسنه

حسین بن علی بن ثویبر بن ابی فاضه می گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: «ای حسین! هر کس از خانه خارج شود و آهنگ زیارت امام حسین علیه السلام داشته باشد، اگر پیاده باشد، هر گامش یک کار نیک شمرده می شود و یک گناه از او بخشیده می شود.»

۴. پیاده روی در آفتاب و محو گناهان

امام صادق علیه السلام فرموده است: «وقتی زائر امام حسین علیه السلام زیر تابش خورشید قرار می گیرد، گناهانش محو می گردد؛ همان طور که آتش همه را تباه می سازد. تابش آفتاب گناهی برایش باقی نمی گذارد و وقتی باز می گردد، از گناهان پاک است و به مقامی می رسد که در خون پییدگان در راه خدا نمی رسند.»^{۳۱}

شایسته است که زائر در حال پیاده روی، خدمت رسانی و کار نیک داشته باشد؛ با بزرگسالان و کودکان مهربانی کند؛ به نیازمندان کمک نماید؛ غم زدگان را یاری کند و به اخلاق نیکو متصف باشد و طبق آیه شریفه ﴿و قولوا للناس حسناً﴾ با همه به خوبی سخن بگوید.

۵. هفتاد ملک در حال رنج و عرق برایش تسبیح می‌گویند

در روایت آمده است: «خدای متعال از هر ذره عرق زائران قبر امام حسین علیه السلام هفتاد هزار فرشته می‌آفریند که برای ایشان تسبیح می‌گویند و استغفار می‌کنند و تا روز قیامت این کار ایشان ادامه دارد».^{۳۲}

۶. استقبال ملائکه در کربلا و قرار گرفتن در شمار صالحان

از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: «به راستی که چهار هزار ملک در نزد قبر امام حسین علیه السلام پریشان و غبارآلود مشغول گریه بر امام هستند و بزرگ ایشان فرشته‌ای به نام منصور است که هر زائری برسد، به استقبال او می‌روند».^{۳۳} و در روایتی دیگر آمده که وقتی به حائر حسینی رسید، نامش در شمار صالحان ثبت می‌گردد^{۳۴} و وارد شده که وقتی زیارت خود را انجام دهد، خداوند او را در شمار رستگاران فائزان ثبت نام می‌کند^{۳۵} و در راه بازگشت، تمام گناهانش آمرزیده می‌شود.

حسین بن علی بن ثویر می‌گوید: امام صادق علیه السلام فرمودند: «وقتی زائر قصد بازگشت کند، فرشته‌ای نزد او می‌رسد و به او می‌گوید: من پیام آور خدایم. خداوند سلامت می‌رساند و می‌گوید: کار را از سر گیر، زیرا گذشته‌ها بخشوده شد».^{۳۶}

۹. مدت زیارت، جزو عمر زائر محسوب نمی‌شود.

محمد بن مسلم از امام باقر و صادق علیه السلام نقل می‌کند که فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ عَوَّضَ الْحُسَيْنِ عَمِن قَتْلِهِ أَنَّ الْإِمَامَةَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ وَالشَّفَاءَ فِي تَرْبِيَّتِهِ وَإِجَابَةَ الدُّعَاءِ عِنْدَ قَبْرِهِ وَلَا تُعَدُّ أَيَّامُ زَائِرِيهِ جَائِبًا وَرَاجِعًا مِنْ عُمْرِهِ»^{۳۷}؛ خداوند در برابر شهادت، به امام حسین علیه السلام امامت را در نسل او، شفا را در تربیت او و اجابت دعا را در نزد قبر او قرار داد؛ و این که مدت زمان رفت و برگشت زائرانش، جزو عمرشان محاسبه نمی‌شود.

پی نوشت‌ها:

- ۱ . فصلنامه ارزشمند «الاصلاح الحسيني» از منشورات آستان مقدس امام حسين عليه السلام که توسط مرکز پژوهش‌های نهضت حسینی پشتیبانی علمی می‌شود و با همکاری عالمان نجف و قم انتشار می‌یابد، در ششمین شماره، مقاله‌ای با عنوان «المشي لزيارة الحسين و باقي الأئمة، دراسة في ضوء الموازين الفقهية» منتشر کرده است. متن حاضر، ترجمه‌ای از این مقاله مفید فقهی، حدیثی است که به محضر خوانندگان ویژه نامه اربعین حسینی تقدیم می‌شود.
- ۲ . محمدباقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۹۸، ص ۳۳۴.
- ۳ . شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۷۸.
- ۴ . همان، ج ۵، ص ۲۰۱.
- ۵ . همان، ج ۷، ص ۴۵۵.
- ۶ . همان، ج ۱۶، ص ۱۵۲.
- ۷ . همان، ج ۱۱، ص ۷۹.
- ۸ . همان، ج ۱۴، ص ۵۹.
- ۹ . شیخ صدوق، ثواب الاعمال، ص ۲۹۳.
- ۱۰ . وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۸۰.
- ۱۱ . ثواب الاعمال، ص ۹۸؛ المزار، ص ۳۲.
- ۱۲ . شمس‌الدین سرخسی، المبسوط، ج ۱، ص ۲۵؛ مجدالدین ابن الاثیر، النفاية، ج ۱، ص ۴۴۰.
- ۱۳ . شهید ثانی، الفوائد الملیه لشرح الرسالة النفلیه، ص ۱۵.
- ۱۴ . بحار الانوار، ج ۷۹، ص ۲۲۹.
- ۱۵ . احمد بن محمد مقدس اردبیلی، مجمع الفوائد و البرهان فی شرح ارشاد الاذهان، ج ۲، ص ۴۰۸.
- ۱۶ . همان.
- ۱۷ . وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۵۹۰.
- ۱۸ . آل عمران، آیه ۵۹.
- ۱۹ . آیت‌الله شیخ جواد تبریزی، صراط النجاة، ج ۲، ص ۴۱۸.
- ۲۰ . وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۱۴۰.
- ۲۱ . بقره، آیه ۲۲۲.
- ۲۲ . اسراء، آیه ۳۶.
- ۲۳ . محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۲۱۹.
- ۲۴ . بقره، آیه ۸۳.
- ۲۵ . امالی صدوق، ص ۴۸۲.
- ۲۶ . وسائل الشیعه، ج ۲۴، ص ۲۶۱.
- ۲۷ . همان، ج ۱۱، ص ۴۵۶.
- ۲۸ . ابن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص ۳۷۵.
- ۲۹ . همان.
- ۳۰ . همان، ص ۳۵۱.
- ۳۱ . همان، ص ۴۹۶.
- ۳۲ . محمد بن جعفر مشهدی، المزار الکبیر، ص ۴۱۷.
- ۳۳ . الکافی، ج ۴، ص ۵۸۱.
- ۳۴ . وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۳۹.
- ۳۵ . کامل الزیارات، ص ۲۵۳.
- ۳۶ . وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۳۹.
- ۳۷ . همان، ج ۱۴، ص ۴۲۳.